

VALDKOND MINA JA KESKKOND (1,5-7-aastane laps)

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- Mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult.
- Omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas.
- Väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone.
- Väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult.
- Väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi.
- Märkab nähtusi ja muutusi looduses.

(Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008)

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- Valdonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust.
- Suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid.
- Lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust.
- Suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema.
- Suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

(Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008)

SOTSIAALNE KESKKOND sisu: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;

(Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008)

MINA

Nimi, vanus, sugu, sünnipäev, enesetutvustus

1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja reageerib oma eesnimel. • Tunneb enda ära fotol või peeglis. • Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. • Ütleb või näitab sõrmedel oma vanust. • Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Oskab öelda oma ees- ja perekonnanime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma ees- ja perekonnanime, vanust ja sugu. • Teab oma sünnikuud ja -päeva. • Vastab küsimustele iseenda kohta.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda huvisid jms.

Lisa 1

	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma sünnikuud ja -päeva.
PERE, SUGULASED, KODU <i>Ema, isa, õde, vend; vanavanemad; lähisugulased; kodu ja aadress; kodused tegevused</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb pildilt ära oma pereliikmed.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab pereliikmeid (ema, isa, õde, vend, vanaema, vanaisa). • Teab oma õdede-vendade nimesid. • Nimetab oma koduseid tegevusi ja mängu.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma vanemate, õdede-vendade nimesid. • Jutustab oma pereliikmetest. • Kirjeldab oma kodu (eramu, korter, talumaja).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma pereliikmete nimesid. • Kirjeldab oma pereliikmete koduseid tegevusi. • Kirjeldab oma kodu (eramu, korter, talumaja). • Ütleb küsimisel oma koduse aadressi..
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja jutustab oma perest ja lähisugulastest (vanavanemad). • Teab oma kodust aadressi ja pere kontakttelefoni. • Kirjeldab oma kodu, kodukohta, perekonda ja peretraditsioon.
LASTEAED, KOOL <i>Lapsed; õpetajad ja teised töötajad; lasteaia ruumid; lasteaia ja kooli erinevused;</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab nimetatud rühmakaaslasele, õpetajale. • Leiab oma riidekapi, voodi, istekohta. • Nimetab rühmas olevaid esemeid.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab rühmakaaslaste, õpetajate ja õpetajaabi nimesid. • Oskab nimetada oma rühma nime. • Teab lasteaia erinevaid ruume (rühmaruum, köök, wc, saal, söögisaal).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja kirjeldab (otstarvet) lasteaia erinevaid ruume (rühmaruum, köök, wc, saal, söögisaal). • Nimetab oma lasteaia ja rühma nime. • Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende tegevusi.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende ametid/ tegevusi. • Kirjeldab oma lasteaia ruume ja asukohta. • Nimetab oma lasteaia ja rühma nime.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab kooli ja lasteaia erinevust (teab, et kool on õppimise koht). • Selgitab koolis ja lasteaias käimise vajadust. • Nimetab ja kirjeldab lasteaia erinevaid ametid ja nende vajalikkust.
AMETID, TÖÖD <i>Erinevad ametid ja nende vajalikkus; töö ja vastutus; raha.</i>	
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi.

Lisa 1

	<ul style="list-style-type: none"> • Matkib lihtsamaid töövõtteid (nt toitmine, riietamine, koristamine, pesemine).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Matkib lihtsamaid töövõtteid (nt toitmine, riietamine, koristamine, pesemine). • Räägib pereliikmete tegevustest/tööst. • Nimetab tuntumaid ameteid.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab tuntumaid ameteid ja neile kuuluvaid töövahendeid. • Nimetab pereliikmete ameteid. • Selgitab miks käiakse töö ja teab Eestis käibel olevat raha.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab üldtuntud ametite vajadust (nt politsei, arst, tuletõrjuja, kokk). • Nimetab erinevaid ameteid (kodukohas) nende tegevuse alusel (nt arst ravib) ning neile kuuluvaid töövahendeid. • Nimetab pereliikmete ameteid. • Selgitab, miks käiakse töö ja teab Eestis käibel olevat raha.
KODUMAA, TEISED RAHVUSED EESTIS <i>Rahvus; emakeel; koduvalla/-linna ja riigi sümboolika.</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab Eesti lipu ettenäitamisel selle värvid.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab Eesti riigi tähtsamaid sümboleid - lipp, lind, lill. • Tunneb ära Eesti lipu ja nimetab lipu värvid. • Osaleb tegevustes, mis on pühendatud kodumaale tähtsatel päevadel (nt ruumide kaunistamine vms).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab Eesti riigi tähtsamaid sümboleid - lipp, hümn, lind, lill. • Nimetab erinevaid rahvuseid oma rühmas või kodukohas. • Teab, et Eestis on suhtluskeeleks eesti keel.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab Eesti riigi sümboleid - lipp, hümn, vapp, lind, lill. • Mõistab ja oskab nimetada inimeste erinevusi (rahvused, keeled). • Nimetab sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp. • Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. • Teab oma koduvalla nime.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma koduvalla nime. • Nimetab Eesti riigi sümboleid ja rahvatraditsioone (nt laulu- ja tantsupidu). • Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. • Teab ja nimetab teisi rahvuseid ja keeli (Eesti lähinaabrid Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Venemaa) ja teab nende kombeid ja traditsioone.
TÄHTPÄEVAD, PÜHAD, KOMBED <i>Eesti rahvatraditsioonid; rahvakalendri tähtpäevad.</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osaleb tähtpäevade tähistamisel lasteaias või rühmas.

Lisa 1

3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi (nt uusaasta, EV aastapäev, Suur Reede, jaanipäev, jõulud). • Osaleb tähtpäevade tähistamise tegevustes (nt ruumide kaunistamine, laulude laulmine vms).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjeldab pühadega seotud tegevusi (uusaasta, EV aastapäev, Suur Reede, jaanipäev, jõulud) lasteaias või kodus.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjeldab tähtpäevi oma peres ja lasteaias. • Kirjeldab tuntumaid rahvakombeid ja nendega seonduvaid tegevusi (vastlad, mardipäev, kadripäev, volbriöö).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab tähtpäevi ja kombeid (nt <i>sõbrapäev, naljapäev, volbripäev, jaanipäev, mihkclipäev, hingedepäev, mardipäev, kadripäev, jõulud</i>). • Nimetab Eesti riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (<i>uusaasta, EV aastapäev, Suur Reede, kevadpüha, jaanipäev, jõulud</i>). • Kirjeldab tähtpäevade tähistamist lasteaias ja kodus.
VÄÄRTUSED JA ÜLDTUNNUSTATUD KÄITUMISREEGLID <i>Sõprus ja abivalmidus; hoolivus, sallivus, austus ja julgus; tähelepanelikkus; viisakusväljendid</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Täiskasvanu eeskujul ütleb lasteaeda tülles <i>tere</i> ja ära minnes <i>head aega</i> (lehvitab).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab mõistete <i>hea</i> ja <i>halb</i> tähendust. • Täiskasvanu eeskujul järgib viisakusreegleid (aitäh, palun, tere, head aega). • Küsimise korral nimetab emotsioone ja kirjeldab neid.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Oskab eristada head ja halba tegu, käitumist. Järgib elementaarseid viisakusreegleid (aitäh, palun, tere, head aega). • Tunneb lauakombeid. • Teab mõistete <i>õige</i> ja <i>vale</i> tähendust. • Kirjeldab emotsioone (nt rõõm, kurbus, viha jne).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab mõistete <i>õige</i> ja <i>vale</i> tähendust. • Nimetab küsimisel sõbra positiivseid omadusi. • Järgib üldtunnustatud käitumisreegleid. • Tunneb ja järgib lauakombeid. • Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab, mida tähendab sõprus (sõbraks olemine). • Kirjeldab oma emotsioone ja tundeid (sh tunded, mis tekivad tülitsedes ja leppides). • Järgib käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, ühissõidukis jm). • Teab mõisteid <i>ausus</i> ja <i>austus</i> tähendust ja oskab vastavalt käituda.
SUHTUMINE ERINEVUSTESSE <i>Keeleline, rassiline, kultuuriline erinevus; teised rahvused Eestis, nende keel ja kombed; erivajadusega inimesed</i>	

3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab, et inimesed võivad olla erinevad ja rääkida erinevaid keeli.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab, et inimesed võivad olla erinevad (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev). Teab tervisest tulenevaid vajalikke abivahendeid inimesele (nt prillid, ratastool, kargud).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev). Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid (nt prillid, ratastool, kargud, kuuldeaparaat).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev). Nimetab ja kirjeldab erivajadustega inimeste abivahendeid (prillid, valge kepp, ratastool, kuuldeaparaat).
TERVISEKASVATUS	
TERVISE VÄÄRTUSTAMINE	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Oskab osutamise korral nimetada erinevaid õueriideid ja -jalanõusid (nt müts, kindad, sokid, kampsun, kummikud).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab erineva ilma ja aastaaja õueriideid ja -jalanõusid (kummikud, kindad, müts, saapad, jope, mantel jne) ja teab nende vajalikkust. Teab, kuidas riietuda külma, kuidas sooja ilma puhul.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (toitumine, riietumine, liikumine). Teab, mis on haigus. Teab, mis võib põhjustada külmetamist ja haigestumist.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (toitumine, liikumine, uni, puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted). Teab, mis on haigus. Teab, mis võib põhjustada külmetamist ja haigestumist.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist. Teab, mis on haigus. Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (suitsetamine, alkoholi tarbimine, vägivald, vale riietus).
HÜGIEEN	
<i>Isiklikud hügieenitarbed ja nende kasutamine; pesemise tähtsus ja regulaarsus; haiguste ärahoidmine;</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Peseb ja kuivatab täiskasvanu abiga käsi ja nägu. Nimetab puhtuse jaoks vajalikke esemeid (seep, vesi, käterätik).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab miks peab juukseid kammima ja ennast pesema. Teab, peseb ja selgitab, miks enne sööki ja pärast WC-s käimist peab

Lisa 1

	pesema käsi.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Selgitab, miks peab ennast pesema ja juukseid kammima. Teab ja selgitab kätepesu tähtsust ja regulaarsust (pärast lasteaeda saabumist, enne sööki ja iga kord, kui käed määrduvad, sealhulgas alati pärast tualeti kasutamist ja õuest tulekut).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab ja selgitab kätepesu tähtsust ja regulaarsust (pärast lasteaeda saabumist, enne sööki ja iga kord, kui käed määrduvad, sealhulgas alati pärast tualeti kasutamist ja õuest tulekut). Selgitab isiklike hügieenitarvete vajalikkust (kamm, käterätt).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Täidab isikliku hügieeni harjumuslikult (peseb käsi, korrastab juuksed, nuuskab nina). Kirjeldab, mis on tervisele kahjulik.
HAMMASTE TERVIS	
<i>Hammaste hooldamise vahendid; terve hammaskonna hoidmine</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab hammaste hooldamise vahendeid (hambahari, hambapasta).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab hammaste hooldamise vahendeid (hambahari, hambapasta) ja hammaste pesemise tähtsust. Teab hambaarsti juures käimise tähtsust.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Selgitab hambaaukude tekkimise põhjuseid. Teab hammaste vahetumist (piimahambad, jäävhambad).
TERVISLIK TOITUMINE	
<i>Toidu vajalikkus lapse arengule ja tervisele; erinevad toiduained ja toiduainete rühmad; toiduainete päritolu; tervisliku toitumise põhimõtted</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teeb vahet söödaval ja mittesöödaval. Osutab küsimisel erinevatele toiduainetele.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab erinevaid toiduaineid. Teeb vahet söödaval ja mittesöödaval.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev. Eristab kasulikke toiduaineid kahjulikest.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab toiduainete rühmad: teravilja tooted, puu- ja köögiviljad, piimatooted, liha, kala, muna. Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Selgitab, kust pärinevad igapäevased toiduained (nt kohupiim -

Lisa 1

	<p>piimast, leib - teraviljast jne).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.
<p>INIMENE</p> <p><i>Kehaosad; meeleelundid; süda ja kopsud (ülesanne); poisi ja tüdruku erinevused</i></p>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab nimetatud kehaosadele (käed, jalad, silmad, suu, nina, kõrvad jne).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja näitab enda kehaosi ja teab nende vajalikkust.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab kehaosi ja selgitab nende vajalikkust.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab erinevate kehaosade vajalikkust. • Teab erinevaid meeleelundeid (kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning maitsmiselund). • Teab ja nimetab tüdruku ja poisi erinevusi.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab südame ja kopsude kõige olulisemat ülesannet ja teab millised tegevused aitavad neid hoida tervena. • Nimetab erinevaid meeleelundeid (kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning maitsmiselund) ja selgitab nende vajalikkust. • Selgitab tüdruku ja poisi erinevusi.
<p>OHUTUS JA TURVALISUS</p> <p><i>Ohud erinevates situatsioonides ja keskkondades; turvaline käitumine ohtlikus situatsioonis; hädaabinumber ja selle kasutamine; turvalise käitumise reeglid; lihtsamad esmaabivõtted; keeldumine last ohustavatest tegevustest</i></p>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid). • Saab aru mõistetest <i>tohib - ei tohi</i>.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid). • Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval; ujumine täiskasvanu järelevalveta; rattasõit kiivrita).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna. • Nimetab kohti, esemeid, aineid ja tegevusi mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, lahtine tuli, ravimid, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised, tikkudega mängimine, talvel jäälemine, ujumine järelevalveta, rattasõit kiivrita). • Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab tegevusi, aineid, mis võivad olla ohtlikud - talvel jääle minek; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval; ujumine täiskasvanu järelevalveta; rattasõit kiivrita, lahtine tuli, ravimid, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised. • Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukorras (nt vette kukkumine, tulekahju, põletus, vigastus, eksimine). • Nimetab hädaabinumbri 112 ja teab selle vajalikkust.

	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab, miks ei tohi võõraga kaasa minna. • Kirjeldab liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes (lumi - libedus).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik. • Kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm. • Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane, eksimine linnas/metsas). • Teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte: inimesed, keskkond, loomad, käitumine.
TEHISKESKKOND	
Ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond	
JÄÄTMED	
<i>Prügi ja selle sorteerimine; säästlik tarbimine (elekter, vesi, riided, mänguasjad toit, pakendid jne)</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Viskab täiskasvanu eeskujul prügi prügikasti.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Mõistab, et prahti ei visata maha, toob selle täiskasvanu korraldusel prügikasti.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Oskab täiskasvanu abiga eraldi sorteerida paberit, pakendeid, plasti, klaasi. • Põhjendab, miks visatakse praht prügikasti. • Kirjeldab, kuidas jõuab prügi prügimäele. • Leiab loodusest (õuealal) prahti ja teatab sellest õpetajale. (klaasikillud jm ohtlik jääde) või toob selle kokkulepitud kogumiskohta.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja põhjendab, miks on vaja prügi sorteerida. Oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi, patareid). • Mõistab ja selgitab, kuidas loodusvarasid säästlikult kasutada (vesi, elekter). Käitub loodustsäästvalt. • Hoiab puhtust looduses, kodu ümbruses ja mujal.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust. Suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt. • Selgitab, et looduse säästmiseks saab inimeste valmistatud esemeid taaskasutada (plastpudelid, paber, riided). • Mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale. • Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi. • Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse.
EHITISED	
<i>Ehitised, mis ümbritsevad lapse igapäevast keskkonda: kodumaja, lasteaeda; teenindusasutused (pood, tervisekeskus, postkontor, teater, kino, raamatukogu jne)</i>	

Lisa 1

1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Osutab maja osadele (aken, uks, sein).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Tunneb ära kodukoha tuttavad teenindusasutused (<i>toidupood, raamatukogu, lasteaed</i>). Kirjeldab küsimuste abil maja osad, nende otstarbe ja ruumide vajalikkuse.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab erinevaid ruume rühmas ja teab nende otstarvet. Kirjeldab lasteaia õueala ning seal kasutatavaid abivahendeid. Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi, jm). Nimetab teenindusasutusi ning nende vajalikkust (pood, juuksuritöökoda, polikliinik, apteek, kingsepatöökoda, kaubanduskeskus jm). Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ja nende otstarvet. Teab ehitisi (teater, kirik jm) ja nende vajalikkust. Nimetab teenindusasutusi ja nende vajalikkust (pood, juuksur, polikliinik, apteek, kaubanduskeskus jm).
KODUTEHNIKA	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Leiab pildilt tuttavaid kodumasinaid (televiisor, pesumasin, arvuti jne).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab küsimise korral kodus kasutatavaid kodumasinaid ja -elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab kodus kasutatavaid kodumasinaid ja -elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm), teab nende otstarvet ja ohtusid (triikraud põletab).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab kodumasinaid ja -elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab ja selgitab kodus kasutatavaid kodumasinaid ja -elektroonikat ja nendega seotud ohte.
LIIKLUSKASVATUS	
<i>Sõidukid; valgusfoor ja tänava ületamine; liiklusmärgid; turvavarustus</i>	
SÕIDUKID	
<i>Erinevad ühissõidukid, teetöomasinad, prügi- ja kraanaauto ning veo- ja sõiduauto, nende tööülesandeid; traktor, kombain, ekskavaator; eriotstarbelised sõidukid nende vajalikkus</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Leiab pildilt sõidukeid (auto, buss, lennuk) ja osutab neile.

Lisa 1

	<ul style="list-style-type: none"> Osutab küsimisel maanteel sõitvatele autodele, bussidele.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab erinevaid sõidukeid (auto, rong, buss, lennuk, laev). Tunneb eriotstarbelisi sõidukeid (tuletõrje-, kiirabi-, politsei- ja päästeteenistuse autod).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab eriotstarbelisi sõidukeid (tuletõrje-, kiirabi-, politsei- ja päästeteenistuse autod) ja teab nende otstarvet. Nimetab erinevad ühissõidukid (buss, troll, tramm, takso, laev, lennuk). Nimetab põllutöomasinaid: traktor, kombain.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Nimetab ja kirjeldab erinevad ühissõidukid (buss, troll, tramm, takso, laev, lennuk). Nimetab teetöomasinaid (tänavapuhastusauto, teerull, sahk), prügi- ja kraanaauto ning veo- ja sõiduauto, teab nende tööülesandeid. Oskab ühissõidukis käituda.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Kirjeldab erinevate tööde tegemiseks vajaminevaid masinaid: kraana, prügiauto, teerull, traktor, kombain. Teab eriotstarbelisi sõidukeid (tuletõrje-, kiirabi-, politsei- ja päästeteenistuse autod) ja teab nende vajalikkust. Oskab ühissõidukis käituda (paigal istumine, turvavöö kinnitamine) ja oskab ühissõidukist väljuda (ei jookse sõiduki eest ega tagant jne).
VALGUSFOOR JA TÄNAVA ÜLETAMINE <i>Valgusfoori tulede süttimise järjekord ja tähendus; sõidu- ja kõnnitee; sõidutee ületamine linnas ja maal</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Osutab küsimisel maanteel sõitvale sõidukile (auto, buss, traktor).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab, et auto sõidab autoteel ja jalakäija käib kõnniteel. Selgitab, miks autoteed peab ületama ettevaatlikult. Teab ülekäiguraja tähendust. Teab valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline). Oskab liigelda koos täiskasvanuga kodu ja lasteaia ümbruses.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab mõisteid <i>sõidutee</i> ja <i>kõnnitee</i>. Selgitab ülekäiguraja ja valgusfoori tähendust. Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Teab jalgratta, rulluiskudega ja rulaga sõitmise nõudeid (kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsmed, ohutud sõidukohad). Selgitab, kuidas ületada sõiduteed reguleeritud ja reguleerimata ülekäigurajal. Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähendust.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda. Teab, kuidas ületada ristmikku. Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal. Kirjeldab jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemise põhimõtteid. Järgib liikleeskirju tuttavas keskkonnas.

LIIKLUSMÄRGID <i>Liiklusmärgid, mis asuvad lapse ümbruskonnas, kus ta liigub</i>	
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab küsimise peale liiklusmärkidele. • Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab küsimise peale liiklusmärkidele. • Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda). • Teab kodu ja lasteaia ümbruses sagedamini esinevate liiklusmärkide tähendusi (ülekäigurada).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab kodu ja lasteaia ümbruses sagedamini esinevate liiklusmärkide tähendusi.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab kodu ja lasteaia ümbruses sagedamini esinevate liiklusmärkide tähendusi.
TURVAVARUSTUS <i>Helkur, turvatool ja -vöö, kaitsevarustus</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb ära helkuri.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab helkuri otstarvet.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab helkuri otstarvet. • Mõistab turvatooli ja turvavöö kasutamise vajalikkust. • Teab kuidas jalg- ja tõukerattaga lasteaia õuealal.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda. • Selgitab turvatooli ja turvavöö kasutamise vajalikkust. • Teab, kuidas jalg- ja tõukerattaga lasteaia õuealal sõita. • Põhjendab, miks jalgrattaga, rulaga, rulluisukudega sõites peab kandma kiivrit.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab jalg- ja tõukerattaga sõitmise nõudeid (kiiver, ohutud paigad, tänava ületamine). • Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda. • Kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust (kiiver, põlve-, randmekaitsmed jm.) jalg-, tõukerattaga ja rulluisukudega sõites.
LOODUSKESKKOND <i>Kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008)</i>	
KODUPAIGA METS- JA KODULOOMAD <i>Erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng; elu erinevatel aastaegadel</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Leiab mänguasjade seast ja pildilt tuntumad loomad ja linnud. • Osutab küsimisel looma erinevatele kehaosadele (pea, saba, käpad). • Osutab küsimisel linnule, loomale (kass, koer, põder, jänes, siga), kalale ja konnale.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab tuntud koduloomi, matkib nende häälotsusi (kass, koer,

Lisa 1

	<p> siga, lehm, lammas).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nimetab tuntumaid metsloomi (karu, siil, orav, hunt) ja nende iseloomulikke tunnuseid. • Nimetab tuntumaid linde (vares, kana/kukk, tihane, part). • Nimetab tuntumaid veeelanikke (konn, kala). • Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjeldab tuntumaid loomi (karu, siil, siga, jänes, lehm, lammas, kass, koer). • Nimetab ja kirjeldab tuntumaid linde (varblane, tihane, pääsuke). • Nimetab ja kirjeldab loomade ja lindude kehaosi (pea, nokk, tiivad, saba). • Kirjeldab erinevate loomade elupaiku ja elamisviise (nt rebane elab urus). • Teab, et inimene saab talvel loomi ja linde aidata. Selgitab, mida talvel lindudele toiduks panna võib.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaegadel (lindude ränne, talveuni, pesa ehitus ja poegade toitmine). • Selgitab, miks loomad karva vahetavad. • Kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid (uimed, soomused, saba).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjeldab mets- ja koduloomi. • Nimetab enimtuntud põhja- ja lõunamaa loomi. • Nimetab ja kirjeldab erineva elupaiga ja -viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. • Nimetab tuntumaid paigalinnu- (varblane, tihane, tuvi) ja rändlinnuliike (pääsuke, kuldnokk). • Põhjendab lindude rände põhjust. • Nimetab 2-3 tuntumat kalanimetust (räim, ahven, haug). • Nimetab loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jm) ja põhjendab, miks loomade ja lindude elutingimused on talvel raskemad.
<p>PUTUKAD</p> <p><i>Erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng; putukate mitmekesisus, elu erinevatel aastaegadel ja erinevates elukeskkondades (maismaa, vesi, õhk, muld)</i></p>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab tuntumatele putukatele (lepatriinu, sipelgas, mesilane).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab tuntumaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane, kärbes, sääsk, ämblik).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjeldab 3-4 tuntumat putukat (lepatriinu, sipelgas, mesilane, liblikas). • Teab putukate elupaiku: mesilane mesitarus, sipelgas sipelgapesas.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjeldab tuntumaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane, kärbes, sääsk, ämblik, kiil, liblikas, rohutirts). • Teab putukate elupaiku: mesilane mesilastarus, sipelgas

	sipelgapesas.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab tuntumate putukate välimust ja nende elupaiku. • Teab putukate elu erinevatel aastaegadel.
KODUPAIGA TAIMED, SEENED <i>Erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Leiab pildilt lille, puu, seene, puu- ja köögivilja (õun, porgand).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Eristab ja nimetab tuntumaid puu- ja aedvilju (nt õun, pirn, kartul, porgand, kurk, tomat). • Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli. • Nimetab tuttavaid lilli (võilill, sinilill, lumikelluke).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab, mida köögi- ja puuviljadest valmistada saab. • Nimetab ja kirjeldab tuttavaid etteantud taimi (puud, lilled, puu- ja köögiviljad, seened). • Eristab okaspuid lehtpuudest. • Kirjeldab, mis juhtub lehtpuude lehtedega sügisel (värvuvad ja langevad).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab lilleosi (leht, vars, õis). • Nimetab 1-2 lehtpuud (nt kask, vaher) ja 1-2 okaspuud (kuusk, mänd) ja eristab neid omavahel. • Nimetab ja kirjeldab aias, metsas ja põldudel kasvavaid taimi (puud, lilled, puu- ja köögiviljad, marjad, teraviljad). • Teab erinevaid seeni ja nimetab seene osi (kübar, jalg). • Nimetab erinevaid köögivilju ja teab, kuidas neid kasutatakse. • Teab nimetada söögiseeni ja mürgiseeni (kukeseen, puravik, kärbseseen).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Loetleb puu osi (tüvi, võra, oksad). • Nimetab 3-4 lehtpuud (nt pihlakas, kastan, tamm). • Kirjeldab erinevaid elukooslusi - metsa, sood, raba, niitu. • Nimetab 2-3 viljapuud (pirn, õun, ploom). • Teab, mis aastaajal valmivad viljad. • Nimetab erinevaid lilli (tulip, roos, lumikelluke, sinilill). • Nimetab leht- ja okaspuude vilju (tammetõru, kastanimuna, käbid). • Nimetab ja kirjeldab aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õuna-, piri- ja kirsipuu, toomingas, pihlakas jms). • Teab nimetada söögiseeni ja mürgiseeni (kukeseen, puravik, kärbseseen).
VEEKOGUD <i>Erinevad veekogud ja nende erinevused</i>	
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab küsimisel veele, lumele, veekogule.
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab küsimisel, et lumi ja jää muutuvad sulades veeks. • Nimetab ja tutvub erinevate veekogudega (jõgi, tiik, järv).

Lisa 1

5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma kodukoha olulisemat veekogu (Emajõgi, Roiu järv, Kurepalu paisjärv). • Nimetab erinevaid veekogusid (jõgi, järv, tiik, meri). • Teab veega seotud ohte (vette kukkumine, läbi jää vajumine).
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab oma kodukoha olulisemaid veekogusid (Emajõgi, Roiu järv, Kurepalu paisjärv). • Nimetab ja kirjeldab erinevaid veekogusid. • Teab veega seotud ohte (vette kukkumine, läbi jää vajumine).
<p>MUUTUSED LOODUSES</p> <p><i>Aastaaegade vaheldumine; ilmastikunähtused; öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused. Inimese tegevused eri aastaaegadel</i></p>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab küsimisel päikesele. • Matkib täiskasvanu eeskujul liigutuste ja häälega erinevaid ilmastikunähtusi (vihmasadu, tuul).
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sajab, päike paistab, taevast on pilved). • Küsimisel kirjeldab, et suvel on soe ja talvel külm. • Eristab ööd ja päeva. • Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke ilmastikunähtusi (tuul, äike, päike, vihm, lumi).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel on soe, lilled õitsevad, saab ujuda jm). • Selgitab ilmastiku muutuste seostest taimede, loomade ja inimestega (nt lehed langevad, loomad jäävad talveunne, inimesed riietuvad soojemalt). • Selgitab öö ja päeva erinevust. • Nimetab ja iseloomustab kõiki aastaaegu. • Nimetab erinevaid ilmastikunähtusi (tuul, päike, vihm, lumi, äike).
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Iseloomustab ilmastikunähtusi (nt lumi ja jää on külmad, päike paistab soojalt). • Nimetab ja iseloomustab erinevaid aastaaegu 1-2 tunnusega. • Nimetab 2-3 looma, kes jäävad talveunne (karu, siil). • Nimetab inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaaegast (seemnete külvanine, taimede istutamine, päevitamine, ujumine, lehtede riisumine, suusatamine, jalgrattasõit jm). • Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu <i>hommik, päev, õhtu, öö</i>.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb kõiki aastaaegu ja teab nende järgnevust. • Kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring. • Kirjeldab, kuidas saab inimene lindude ja loomade eest hoolitseda (toit, pesakastid) erinevatel aastaaegadel. • Põhjendab aastaaegade vaheldumist ja ilmapuutuste mõju taimede ja loomariigile ning ka inimesele. • Selgitab aastaaegade vaheldumise seost ilmastikuga. Kirjeldab ilma

	(nt pilves/pilvitu; kuiv/ vihmane; tuuline, tibutab/sajab).
ELUS- JA ELUTA LOODUS <i>Kodukoha loodus, valguse, soojuse, vee ja õhu tähtsus, loodushoid, eluskooslused: mets, soo, raba, niit</i>	
1,5-3-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti. • Tunneb rõõmu looduses viibimisest. • Osutab taimele, puule, murule, liivale, kividele.
3-4-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Osutab metsale. • Teab, et lilli ei murta niisama ja putukale ei astuta peale jne. • Leiab lähiümbrusest kive, liiva, mulda. • Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu. • Leiab loodusesse mittekuuluvat prahiti (ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta).
4-5-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, lasteaias, koduümbruses. • Kirjeldab metsa ja niidu erinevusi. • Kirjeldab vaatlemisel savi. • Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku. • Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimesele.
5-6-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku. • Kirjeldab erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimesele. • Laps kasutab vett ja elektrit säästvalt ning põhjendab selle vajalikkust. • Mõistab puude (taimede) istutamise vajadust. • Kirjeldab sood ja raba. • Kirjeldab lähiümbruse maavarade erinevusi (nt savi, liiv, muld). • Suhtub loodusesse hoolivalt ja oskab seal käituda.
6-7-aastane laps	<ul style="list-style-type: none"> • Teab, et inimene on osa loodusest. • Kirjeldab kodukoha loodust (järv, jõgi, park, puud), erinevaid elukooslusi: metsa, sood, raba, niitu. • Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. • Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. • Selgitab, kuidas loodusvarasid säästlikult kasutada (vesi, õhk, mets, taimed, muld). • Selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad. • Kirjeldab kivide, liiva ja mulla kasutamise võimalusi.